

Beleidsnotitie

Radicalisering in het Hoger Onderwijs

Gemeente Amsterdam Bestuursdienst

Directie Openbare Orde en Veiligheid

Meld- en Adviespunt Radicalisering/ Informatiehuishouding Radicalisering (IHH)

Amsterdam, januari 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Wat verstaat de gemeente Amsterdam onder radicalisering?	4
2.1 Islamistisch radicalisme	4
2.2 Politiek activisme en extremisme	5
2.3 Rechtsextremisme	5
2.4 Vatbaarheid	6
3. Ontvankelijkheid van hoger opgeleiden voor radicalisering	7
3.1 Relevante cijfers	9
3.2 Omvang van de problematiek	10
4. Naar een anti-radicaliseringsbeleid;	12
4.1 Waarom ook in het hoger onderwijs?	12
4.2 Wat moet er gebeuren?	13
4.3 De Amsterdamse aanpak	15
4.4 Wat gebeurt er al in het Amsterdamse hoger onderwijs?	16
4.4.1 Amsterdamse hogescholen	16
4.4.2 Amsterdamse universiteiten	17
4.4.3 Andere instellingen gerelateerd aan het hoger onderwijs	18
4.4.4 Conclusie huidige stand van zaken	18
5. Nieuwe activiteiten	19
5.1 Wat heeft de Gemeente Amsterdam te bieden aan hoger onderwijsinstellingen	19
5.1.1 Ondersteuning bij agendering en beleidsvorming	19
5.1.2 Meld- en Adviespunt Radicalisering	19
5.1.3 Trainingen	20
5.1.4. Netwerken en sleutelfiguren	20
5.2 De rol van hoger onderwijsinstellingen	21
6. Activiteitenplanning	24
7. Samenvatting	27

1. Inleiding

Door de aanslag op Theo van Gogh was Nederland voor het eerst geconfronteerd met een gewelddadige, extremistische variant van Islam. Deze aanslag was geen geïsoleerde verschijning van radicalisering. Nu, enkele jaren na de moord op Theo van Gogh, blijkt dat radicalisering nog steeds voorkomt in Amsterdam. Er zijn voorbeelden bekend zoals (ex)Hofstadgroepleden en andere signalen die de gemeente in de loop der jaren heeft ontvangen, waaruit blijkt dat dit probleem nog altijd speelt in de stad.

Direct na de moord op Theo van Gogh heeft de Gemeente Amsterdam het programma *Wij Amsterdammers* ontwikkeld, dat zich richt op het vergroten van de maatschappelijke binding van burgers en het tegengaan van radicalisering. Het anti-radicaliseringsbeleid is vooral een preventief beleid, dat aanvullend is op de strafrechtelijke aanpak door politie en justitie. Het preventieve beleid is erop gericht om mensen te binden aan de samenleving om zodoende te voorkomen dat ze zich aangesproken voelen door radicale ideologieën.

Het Amsterdamse beleid is al in verschillende relevante sectoren zoals het welzijn, onderwijs en hulpverlening tot ontwikkeling gebracht. De gemeente werkt met organisaties en individuele professionals samen om het probleem van radicalisering vroegtijdig te signaleren en preventief beleid te ontwikkelen. Inmiddels zijn veel activiteiten al afgerond en geëvalueerd. Dat biedt de kans om *good practices* tegen radicalisering toe te passen op andere werkvelden om zo de aanpak tegen radicalisering te verbreden. Een dergelijk werkveld is het hoger onderwijs in Amsterdam.

Het doel van deze aanpak is om hoger onderwijsinstellingen te betrekken bij de Amsterdamse aanpak tegen radicalisering. De aanpak bevat:

- Activiteiten die Gemeente Amsterdam reeds onderneemt maar breder ingezet kunnen worden;
- Een inventarisatie van waar hoger onderwijsinstellingen zelf behoefte aan hebben op het terrein van radicalisering;
- Wat de Gemeente Amsterdam van plan is te ondernemen;
- Een beschrijving van welke partners nodig zijn en welke doelen gerealiseerd kunnen worden in de samenwerking tussen de gemeente en hoger onderwijsinstellingen;
- Een aanpak voor het creëren van draagvlak bij de betrokken partijen voor het preventief tegengaan van radicalisering, maar ook om te interveniëren daar waar nodig.

2. Wat verstaat de gemeente Amsterdam onder radicalisering?

In de afgelopen jaren is in de praktijk veel kennis en ervaring opgedaan in het tegengaan van radicalisering. Een vraag die hierbij vaak naar voren komt is wat de Gemeente Amsterdam verstaat onder radicalisering. In Amsterdam wordt er aandacht besteed aan een veelheid aan verschijningsvormen van radicalisering, zoals Islamistische radicalisering, dierenactivisme, linksextremisme en rechtsextremisme. Aangezien Islamistische radicalisering een relatief nieuwe ontwikkeling is binnen de Nederlandse samenleving is hier in de afgelopen jaren bijzondere aandacht voor geweest. Daarnaast is er toenemende aandacht voor rechtsextremisme. De Gemeente Amsterdam hanteert de volgende definitie voor radicalisering:

- Radicalisering is de groeiende bereidheid om ingrijpende veranderingen in de stad of de samenleving te (willen) ondersteunen die niet stroken met de democratische rechtsorde en waarbij ondemocratische middelen worden gebruikt.

Deze definitie geldt voor alle vormen van radicalisering, maar per vorm zijn er specifieke kenmerken.

2.1 Islamistisch radicalisme

Bij Islamistisch radicalisme gaat het specifiek om het proces waarbij iemand steeds meer onder invloed komt van radicaal islamistisch gedachtegoed en zich uiteindelijk ontwikkelt tot iemand die bereid is geweld te gebruiken. De bereidheid om geweld te gebruiken, is een cruciaal element van de definitie. In de Nederlandse rechtsstaat is het niet per definitie problematisch wanneer iemand radicaal politieke ideeën heeft, maar dat kan het wel worden wanneer het toepassen van geweld in toenemende mate wordt gelegitimeerd.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen orthodoxie en radicalisme. Orthodoxie is een manier om het geloof te belijden, terwijl het bij radicalisme gaat om een ideologie die de samenleving ingrijpend wil veranderen. Uit onderzoek blijkt dat orthodoxie op zich (zeker) niet automatisch leidt tot politieke onvrede en tot mogelijke radicalisering of vice versa. Dit betekent dat het niet 'aan de buitenkant' te zien is of iemand radicaliseert. Daarvoor moet men veel meer weten over persoonlijke drijfveren, normen en waarden. Het onderscheid kunnen maken tussen orthodoxie en radicalisme is dus belangrijk omdat voorkomen moet worden dat mensen met een orthodoxe levenshouding op een verkeerde manier worden bejegend. Daardoor zouden ze zich niet geaccepteerd kunnen voelen en zich isoleren. Een geïsoleerde levensstijl is juist één van de risicofactoren voor een radicaliseringsproces.

2.2 Politiek activisme en extremisme

Er is een aantal vormen van politiek activisme waar radicalisme voorkomt dat voldoet aan de definitie van radicalisering, met name wanneer geweld als actiemiddel niet wordt geschuwd. Deze vormen van radicalisering richten zich op één kwestie, bijvoorbeeld dierenwelzijn, het asiel- en immigratiebeleid of het milieu. Er is geen sprake van radicalisering bij actiegroepen die actief zijn en met democratische middelen proberen om het beleid te beïnvloeden. Dit wordt activisme genoemd. Er is sprake van extremisme wanneer gewelddadige acties worden uitgevoerd zoals intimidaties, in de vorm van zogenaamde home-visits, bedreigingen, vernielingen en brandstichtingen.

2.3 Rechtsextremisme

Extreemrechtse jeugdculturen lijken een groter probleem te worden. Op internet wordt een toename in extreemrechtse uitingen geconstateerd, alsmede in zaken waarbij discriminatie, geweldpleging, islamofobie en antisemitisme een rol speelt. Rechtsextremisme raakt jongeren die zich in toenemende mate frustreren over de 'multiculturele' samenleving, wat in hun ogen de oorzaak is van onder andere langdurige werkloosheid, woningnood, of verdringen van 'de' Nederlandse cultuur¹. Rechtsextremisten en met jongeren extreemrechtse sentimenten uiten zich door middel van propaganda in het publieke domein, wat zichtbaar kan zijn bij openbare manifestaties en bij interetnische confrontaties. Vaak wordt er aangestuurd op een provocerende en polariserende benadering, bijvoorbeeld door het plakken van anti-islam posters of gerichte demonstraties in wijken met een hoge concentratie bewoners van allochtone afkomst.

Met naar schatting 600 actieve aanhangers in georganiseerde verbanden is de rechtsextremistische beweging in Nederland (neo-nazi's en ultranationalisten) relatief klein in omvang². Er is echter een trend zichtbaar waarbij individuen met extreemrechtse sentimenten zich niet per definitie aansluiten bij extreemrechtse organisaties, maar losse formaties van individuen vormen zonder een hechte organisatiestructuur. Daarnaast blijft dit een reëel probleem vanwege het risico op openbare ordeverstoring alsmede het feit dat rechtsextremistische uitingen en symbolen sterke emoties kunnen opwekken, zowel bij allochtonen als autochtonen. Dergelijke openbare manifestaties en racistische uitingen kunnen tevens bijdragen aan interetnische spanningen en een spiraal van polarisatie en radicalisering.

¹ Dekker, H., Van der Noll, J. & T. Capelos (2007) *Islamofobie onder jongeren en de achtergronden daarvan*. Leiden: Universiteit Leiden.

² AIVD (2008) *Jaarverslag 2007*. Den Haag: AIVD

2.4 Vatbaarheid

Het probleem van radicalisering beperkt zich niet alleen tot mensen die al in een radicaliseringsproces zitten, maar het gaat vooral ook om mensen die vatbaar zijn om in een dergelijk proces terecht te komen. Vaak gaat het dan om jonge mensen die kwetsbaar zijn om tal van redenen. Het kan zijn dat men zich onvoldoende geaccepteerd voelt, bezig is met de eigen identiteitsontwikkeling, traumatische ervaringen heeft meegemaakt, boos is over onrecht, of dat er problemen zijn met ouders, werk of school. Al deze problemen tezamen vormen de voedingsbodem waarin radicalisering kan wortelen. Uiteraard komt iemand niet zomaar in een proces van radicalisering, ook al is hij kwetsbaar. Hiervoor is ook een aanbod nodig van radicale ideologieën. Soms worden mensen direct aangesproken door kwaadwillenden, maar meestal verloopt het geleidelijker via internet, vrienden en bekenden. Het aanbod van radicale ideologieën is hiermee wel een belangrijk onderdeel van de problematiek rond radicalisering.

De Gemeente Amsterdam houdt zich dus met alle vormen van radicalisering en activisme bezig. In het voorliggende plan wordt echter meer aandacht besteed aan islamistische radicalisering omdat is gebleken dat in de stad een grotere behoefte is aan kennis op dit gebied, deze vorm van radicalisering men het meeste zorgen baart en er nog relatief veel onbekendheid is met het thema. Desondanks blijven de andere genoemde vormen van activisme en extremisme eveneens punten van aandacht.

3. Ontvankelijkheid van hoger opgeleiden voor radicalisering

Ook hoger opgeleiden kunnen openstaan voor radicalisering. Vooral als hun ambitieniveau de aanwezige mogelijkheden overstijgt. Uit de Trendanalyse Polarisatie en Radicalisering blijkt dat vooral hoger opgeleide allochtonen zich niet geaccepteerd voelen³. Deze frustratie kan polarisatie en radicalisering in de hand werken, met name als deze wordt geuit in agressie⁴. Velen komen hun tegenslagen te boven. Een klein deel is echter vatbaar voor een radicaal discours.

Radicaliseringsprocessen verlopen niet volgens een vast stramien, ook niet onder hoger opgeleiden. Hoger opgeleiden hebben wel meer last van relatieve deprivatie omdat zij meer energie hebben gestoken in het nastreven van hun ambities. Die deprivatie uit zich onder meer door gevoelens die voortkomen uit discriminatie, uitsluiting, negatieve beeldvorming in de media, geen politieke vertegenwoordiging, de nabijheid van internationale conflicten en het gevoel dat er dubbele standaarden ten opzichte van moslims worden gehanteerd. Tevens hebben zij vaker hogere verwachtingen van zichzelf en de samenleving in vergelijking met lager opgeleiden. Als gevolg hiervan kunnen zij meer last hebben van de integratieparadox: juist hun gerichtheid op Nederland maakt dat de berichtgeving in de media – die zij wellicht nauwer volgen – hen meer raakt, wat ze ontvankelijker kan maken voor radicalisering⁵.

Dat is een nieuw perspectief ten opzichte van eerdere gangbare ideeën over radicalisering waarbij men ervan uitging dat vroegtijdig schoolverlaters het meest vatbaar waren voor radicalisering. Deze denkwijze kwam voort uit de notie waarin economische achterstand radicalisering zou voortbrengen. Er is wel degelijk een relatie tussen vatbaarheid voor radicalisering en kansarme groepen in de samenleving, maar inmiddels is duidelijk dat het geen eenduidige verklaring biedt voor processen van radicalisering. Er zijn veel gevallen van hoger opgeleide radicalen. Zo hebben Mohammed B. en Samir A. ook op HBO niveau gestudeerd. Ook internationaal zijn er voorbeelden van hoogopgeleide aanslagplegers. Onder de 9/11-daders zat een aantal ingenieurs en de mislukte aanslagen op het vliegveld van Glasgow in 2007 werden gepleegd door artsen.

³ Ministerie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2008) *Trendanalyse Polarisatie en Radicalisering*. Den Haag: BZK.

⁴ Moors, H. (2007). *Extreem? Moeilijk! Extreem en radicaal gedrag van jongerengroepen in Limburg. Risico's en reactierepertoires*. Tilburg: IVA.

InformatieSchakelPunt Radicalisering (2008). *Radicalisering in Rotterdam III*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

⁵ Slootman & Tillie (2006) *Processen van Radicalisering. Waarom Sommige Amsterdamse Moslims Radicaal Worden*. Amsterdam: Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.

Uit onderzoek blijkt tevens dat hoger opgeleiden meer ontvankelijk zijn voor de ideologische kant van radicalisering⁶. Dit in tegenstelling tot lager opgeleiden, die vatbaarder zijn voor radicalisering middels beïnvloeding. De visie waarin de Islam als politiek strijdpunt wordt uitgedragen en het gevoel waarbij algemene onvrede heerst over religieuze leiders hangt ook samen met opleidingsniveau; hoger opgeleiden vinden dit vaker dan lager opgeleiden. De manier waarop hoger opgeleiden radicaliseren verschilt in dit opzicht van lager opgeleiden en vergt dus een andere aanpak.

Ook het hoge percentage schooluitval onder radicaliserende jongeren is opvallend. Een analyse van de schoolloopbanen van deze groep leert wel dat een hoop talent niet op de basisschool erkend wordt, waardoor zij te laag begonnen⁷. De meeste van deze jongeren bereiken het hoger onderwijs via een lange weg van het stapelen van opleidingen

Het is eveneens bekend dat studenten in het hoger onderwijs in hoge mate zelfstandig zijn, wat op zichzelf niet problematisch is. Problemen doen zich wel voor wanneer er geïsoleerde groepsvorming plaatsvindt en men zich niet thuisvoelt op de onderwijsinstelling. Dit werkt de toegang van (ongewenste) derden in de hand. Er zijn voorbeelden van incidenten waarbij invloeden van buitenaf, zoals recruteurs, emails of boeken met radicale boodschappen relatief makkelijk hun weg konden vinden naar deze geïsoleerde groepen binnen de muren van onderwijsinstellingen.

Een ander element dat van belang is voor radicalisering onder hoogopgeleiden is dat studenten vaak jong zijn en (nog) in een fase van identiteitsvorming verkeren. Kenmerkend voor deze fase zijn onder andere het verkennen van mogelijkheden, het ontwikkelen van idealen en een zoektocht naar de eigen identiteit. Dit zijn allemaal facetten die een rol kunnen spelen bij het ontwikkelen van radicale ideeën en geldt voor alle vormen van radicalisering, van rechts- tot links.

In vergelijking met 2006 voelt 32% van de moslimstudenten zich (veel) vaker buitengesloten door (autochtone) Nederlanders. Dit lijkt met name te gelden voor meisjes van Marokkaanse afkomst en voor hbo'ers⁸. Tevens zijn er signalen dat hoger opgeleide autochtone en allochtone jongeren minder vertrouwen in de politiek hebben gekregen.

⁶ Slootman & Tillie (2006) *Processen van Radicalisering. Waarom Sommige Amsterdamse Moslims Radicaal Worden*. Amsterdam: Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.

⁷ Crul, M., Pasztor, A & F. Lelie (2008) *De Tweede Generatie. Last of kansen voor de stad?* Amsterdam: Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.

⁸ Ministerie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2008) *Trendanalyse Polarisatie en Radicalisering*. Den Haag: BZK.

3.1 Relevante cijfers

Om een beeld te krijgen van het hoger onderwijs in Amsterdam is het nuttig een blik te werpen op de studentenpopulatie. In Amsterdam zijn er twee universiteiten en twee hogescholen met verschillende faculteiten. In totaal zijn er 85.685 ingeschreven studenten (CBS). Per universiteit zijn de cijfers als volgt:

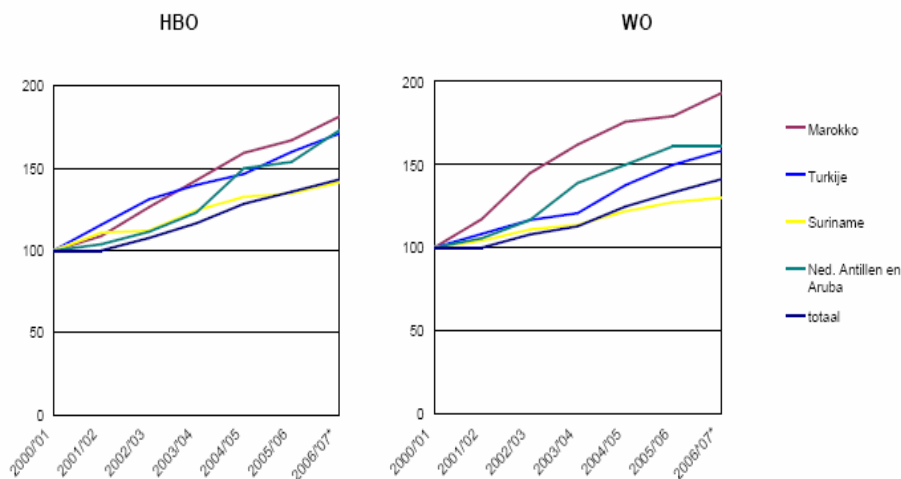
UvA	27.175
VU	19.201
INholland	32.074
HvA	36.093

N.B. Er zijn mensen op meerdere instellingen ingeschreven waardoor het totaal van de opleidingen hoger uitkomt.

Over de deelname van mensen met een moslimachtergrond zijn geen cijfers beschikbaar. Wel is er een aantal opleidingen waarin studenten met een moslimachtergrond meer vertegenwoordigd zijn; dit zijn vaak opleidingen waar de Islam een meer of minder prominente rol speelt. Hierbij valt te denken aan HBO-opleidingen zoals Imam Geestelijk Werker, docentenopleidingen Theologie en Levensbeschouwing; WO-opleidingen zoals Islamitische Geestelijke Zorg, Islamitische Jeugdzorg en Islamitische Levensbeschouwelijke vorming maar ook opleidingen zoals Arabische Taal en Cultuur.

Ook zijn er percentages bekend van studenten met een biculturele achtergrond:

Figuur 7.11 Groei deelname HBO en WO (index 2000/2001 = 100), Amsterdam (woonplaats)

bron: CBS

Gemeente Amsterdam Bestuursdienst

In totaal waren er 23.000 Amsterdamse studenten die in het schooljaar 2006/ 2007 wetenschappelijk onderwijs volgden. Het totale aantal studenten die in dat jaar onderwijs volgden aan Amsterdamse universiteit ligt veel hoger: 43.000. Het aantal Amsterdammers dat een hogere beroepsopleiding volgt is iets lager: 20.000. Het hoger beroepsonderwijs in Amsterdam kent in totaal 37.000 studenten.

In het schooljaar 2006/ 2007 was 9% van de Amsterdamse WO-studenten en 25% van de Amsterdamse HBO-studenten afkomstig uit Suriname, de Antillen, Turkije of Marokko. In absolute aantallen gaat het dan om meer dan 4000 universitaire studenten en ongeveer 17.000 HBO-studenten.

Uit deze aanzienlijke aantallen studenten met een allochtone achtergrond zijn ook studentenorganisaties voortgekomen die zich onder andere specifiek richten op deze doelgroepen. Een aantal daarvan heeft een specifieke Islamitische signatuur, andere verenigingen hebben een Turkse of Marokkaanse achtergrond. De meest prominente verenigingen:

- MashriQ Amsterdam is een Islamitische studentenvereniging die actief is op de VU;
- Al Furqan is een Islamitische studentenvereniging die geregeld lezingen organiseert (in het verleden met name op de UvA);
- SUN Studenten Unie Nederland is een landelijke Turkse studentenvereniging en organiseert vaak bijeenkomsten bij hogeschool INHolland;
- Marmara is een Turkse studentenvereniging gevestigd aan de HvA;
- SV Anatolia is een Turkse studentenvereniging die aangesloten is bij de VU.

3.2 Omvang van de problematiek

Er zijn geen cijfers bekend over het aantal studenten in Amsterdam dat in een radicaliseringsproces zit. Dit gebrek aan cijfers geldt niet alleen voor studenten, maar is een gegeven in dit beleidsveld. Dat heeft te maken met het feit dat processen van radicalisering grillig kunnen verlopen waardoor een analyse van zo'n proces kwalitatief maatwerk is; van geval tot geval zijn er grote verschillen. In het algemeen wordt aangenomen dat het om kleine aantallen gaat, zeker met betrekking tot extremisten. De IMES-instituut (UvA) becijferde in 2006 dat in Amsterdam ongeveer 1500 mensen bevattelijk kunnen zijn voor radicalisering. Zij definiëren dit als een combinatie van een gebrek aan maatschappelijk vertrouwen, politiek vertrouwen en het gevoel dat de Islam onder vuur ligt en dat daar wat aan gedaan moet worden.

Gemeente Amsterdam
Bestuursdienst

Het gemeentelijke Meld- en Adviespunt Radicalisering heeft in de afgelopen vier jaar ongeveer 110 meldingen over mogelijke radicalisering in Amsterdam ontvangen. In slechts een deel van die gevallen was er daadwerkelijk sprake van radicalisering.

In absolute aantallen lijkt de problematiek van radicalisering dus beperkt in omvang, zeker als het wordt afgezet tegen andere maatschappelijke problemen als criminaliteit, (huiselijk) geweld, jeugdproblematiek, onderwijsachterstanden enzovoort. Maar de belangrijkste reden waarom radicalisering toch alle aandacht verdient zijn de grote maatschappelijke gevolgen van een mogelijke aanslag. Als een aanslag gepleegd wordt uit een ideologisch motief, dan zijn er niet alleen directe gevolgen, maar leidt dit tevens tot grote maatschappelijke onrust waardoor groepen tegenover elkaar komen te staan in de samenleving.

4. Naar een anti-radicaliseringsbeleid

Het probleem rond radicalisering is een maatschappelijk probleem dat in brede lagen van de samenleving voor kan komen. Zoals uit het voorgaande is gebleken speelt het probleem vrijwel zeker ook in het hoger onderwijs.

4.1 Waarom ook in het hoger onderwijs?

Het is belangrijk om er van bewust te zijn dat radicaliserende jongeren niet alleen te vinden zijn in de jongerenhulpverlening, maar dat velen middelmatig tot hoger opgeleid zijn⁹. Als zodanig is het relevant om ook potentieel radicaliserende jongvolwassenen op HBO's en universiteiten te betrekken in de aanpak tegen radicalisering. Onderzoek en de praktijk wijzen uit dat jongeren met een migratieachtergrond worstelen met existentiële levensvragen, bijvoorbeeld over hun identiteit en hun geloof waarbij onderwijsinstellingen een cruciale rol kunnen spelen¹⁰. Juist op dit soort punten kan het bestaande hulpverleningsaanbod voor sommige jongeren onvoldoende aansluiten op hun specifieke situatie. Mede daardoor kunnen veel jongeren die afkomstig zijn uit deze doelgroep afhaken en het hoger onderwijs vroegtijdig verlaten, al dan niet om zich uitsluitend bezig te houden met kennisvergaring over de Islam. Dergelijke ontwikkelingen kunnen echter problematisch worden wanneer zulke leerprocessen geïsoleerd plaatsvinden ten opzichte van de rest van de samenleving, waardoor radicale invloeden vrij spel hebben.

Een ander aanknopingspunt is de verantwoordelijkheid bij hoger onderwijsinstellingen om de desbetreffende jongeren niet zonder diploma's te laten afhaken. Hierdoor is de kans groot dat ze onvoldoende aansluiting op de arbeidsmarkt hebben, wat weer een voedingsbodemp kan zijn waarin voor radicale ideeën.

Op nationaal niveau is besloten om, naast het beleid voor reguliere Nederlandse studenten, ook de toelating en het verblijf van buitenlandse studenten stringenter te controleren om potentiële risico's voor de nationale veiligheid terug te dringen. De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) heeft aanbevolen om het bewustzijn van instellingen voor hoger onderwijs te vergroten om signalen en trends rondom radicalisering te kunnen duiden¹¹.

⁹ Buijs, F., Demant, F. & Hamdy, A. (1996) *Strijders van Eigen Bodem: Radicale en Democratische Moslims in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Slootman & Tillie (2006) *Processen van Radicalisering. Waarom Sommige Amsterdamse Moslims Radicaal Worden*. Amsterdam: Instituut voor Migratie- en Etnische Studies.

¹⁰ Buurman, K.A. (2009) *Voorbeeld doet volgen? Rolmodellen van (radicaliserende) moslimjongeren in Nederland*. Den Haag: Centrum voor Terrorisme en Contraterrorisme.

Sinds 2005 heeft de regering op verschillende manieren aandacht gevraagd voor het probleem van radicalisering in het hoger onderwijs. In 2006 is een motie aangenomen¹² waarin de regering werd verzocht te zorgen voor een dekkend programma voor training en coaching voor personeel van onderwijsinstellingen, teneinde tijdig en adequaat te kunnen reageren op signalen van radicalisering. Uit de gesprekken tussen de BVE Raad, HBO-raad en de VSNU om het belang van vroegtijdige signalering van radicalisering onder de aandacht te brengen, bleek dat het belang en de urgentie van het tijdig signaleren van radicalisering werd onderkend¹³. De instellingen zagen een rol voor zichzelf weggelegd in de preventie van radicalisering. Hogescholen en universiteiten hebben tevens aangegeven ondersteuning te wensen bij hun streven naar het stimuleren en handhaven van de sociale cohesie binnen de instellingen.

Het is echter niet duidelijk in welke mate hoger onderwijsinstellingen op nationaal niveau erin zijn geslaagd een preventieve aanpak tegen radicalisering te formuleren, en in hoeverre een dergelijke integrale aanpak is gerealiseerd en geëvalueerd. Dit geldt ook voor instellingen in Amsterdam, waar de versnippering van radicaliseringsthematiek –dikwijls onderdeel van diversiteitsbeleid en/ of veiligheidsbeleid- (nog) niet heeft geleid tot een integrale visie op het tegengaan van radicalisering. Een daaruit voortvloeiende integrale aanpak, zoals voorgesteld in 2005 en 2006, is bij de meeste instellingen nog steeds niet gerealiseerd.

4.2 De aanpak

In de voorgaande analyse van problematiek van radicalisering is getracht duidelijk te maken op welke manier radicalisering speelt in het hoger onderwijs. Ook is een aantal argumenten aangevoerd waarom daar binnen het kader van het hoger onderwijs iets aan gedaan zou moeten worden. In deze paragraaf wordt uiteengezet wat de voorgestelde aanpak is.

Agendering en bewustwording in het hoger onderwijs

In de eerste plaats is het nodig dat alle relevante partijen zich bewust worden van de problematiek en de mogelijke gevolgen daarvan. Dit bewustzijn geldt voor alle niveaus binnen en buiten de instellingen: voor de Colleges van bestuur, de docenten, de studenten, hun ouders en relevante instanties zoals de gemeente, de politie en hulpverleningsorganisaties.

11 Roeters, A. et al. (2008) *Buitenlandse studenten in het hoger Onderwijs. Risico's bij werving en toelating*. Inspectie van het onderwijs.

12 Kamerstukken 2005-2006, 29 754, nr. 32

13 Minister OCW en Minister Vreemdelingenzaken & Integratie (2006) *Uitvoering van de motie Dijsselbloem en Lambrechts*.
<http://www.minocw.nl/documenten/34291.pdf> (20/04/'09).

Het ontwikkelen van een integrale visie op de problematiek in het hoger onderwijs

Om het probleem op een goede manier te benaderen is een integrale visie nodig op radicalisering, polarisatie, veiligheid en diversiteit. In de visie moet duidelijk worden op welke manier het probleem in de instelling speelt en langs welke lijnen het curatieve en preventieve beleid wordt vormgegeven.

Werkwijze ontwikkelen voor concrete situaties op hoger onderwijsinstellingen

De instellingen zouden voorbereid moeten zijn op concrete situaties waarin radicalisering en polarisatie een rol spelen. Het moet voor alle betrokkenen duidelijk zijn op welke manier er wordt gehandeld. Dit kan bijvoorbeeld door het ontwikkelen of aanpassen van een speciale werkwijze bij zorgen over individuele gevallen. Ook zou er nagedacht moeten worden over hoe een instelling zich kan voorbereiden op situaties waar maatschappelijke onrust zichtbaar wordt binnen de instelling, zoals tijdens het Gaza-conflict eind 2008.

Preventieve maatregelen

Het doel van preventieve maatregelen is dat studenten zich veilig en geaccepteerd voelen binnen hun onderwijsinstelling doordat er begrip en respect voor elkaar is. Het hoger onderwijs voorziet studenten van competenties en kennis waar ze de rest van hun leven op zullen bouwen. Daarom is het van belang dat universiteiten en HBO-instellingen gedeelde basiswaarden zoals tolerantie, open debat en vrijheid van meningsuiting, belichamen en bevorderen. Deze waarden kunnen niet slechts gedoceerd worden maar moeten ook worden ervaren. In een preventieve aanpak zou dit geoperationaliseerd moeten worden in concrete maatregelen waarin studenten elkaar ontmoeten, met elkaar praten over ideeën, problemen en oplossingen. Het doel is om studenten actief te betrekken bij de 'samenleving binnen de onderwijsinstelling' en de sociale samenhang te bevorderen.

Een preventieve aanpak richt zich niet alleen op studenten, maar ook op de onderwijsorganisatie en haar medewerkers. Naast het opstellen van een visie is een aantal concrete maatregelen mogelijk die zich richten op het verbeteren van de interculturele competenties van docenten en ander personeel. Doel hierbij is dat men de studenten beter begrijpt en zich in staat voelt om bepaalde onderwerpen en dilemma's bespreekbaar te maken, zowel tijdens (groeps)onderwijs als richting individuele studenten.

In het voorliggende stuk wordt voorgesteld op welke manier de gemeentelijke aanpak van radicalisering kan worden verbreed naar het hoger onderwijs. In de volgende paragraaf wordt uiteengezet wat de huidige Amsterdamse aanpak inhoudt.

4.3 De Amsterdamse aanpak

Een belangrijk doel van de Gemeente Amsterdam is om het onderwerp bespreekbaar te maken door middel van de voorgestelde aanpak, zodat mensen er zelf mee aan de slag kunnen. Deze gemeentelijke aanpak spitste zich tot nu toe op het maatschappelijke middenveld. Professionals met vragen of zorgen over organisaties, individuen en publieke uitingen hebben in de afgelopen jaren hun weg goed kunnen vinden naar het Meld- en Adviespunt Radicalisering. Naast welzijnswerkers, jeugdhulpverleners, ambtenaren en andere professionals die in hun dagelijks werk signalen opvangen of vragen hebben over concrete gevallen van radicalisering, is het ook van belang dat Amsterdamse professionals die werkzaam zijn in het hoger onderwijs terecht kunnen bij de Gemeente Amsterdam. De bestuurlijke aanpak focust zich op drie doelgroepen:

- 1) Er zijn individuen die radicaliseren of die een radicaal gedachtegoed actief verspreiden; deze groep moet de-radicaliseren. De *curatieve* aanpak is op hen van toepassing. Deze aanpak moet iemand die radicaliseert ombuigen naar de-radicalisering. De essentie van de aanpak is het weer positief verbinden van deze personen aan onze samenleving.

- 2) Dan zijn er de 'zoekenden' die weerbaar moeten worden gemaakt. Deze groep is enigszins gevoelig voor radicalisering en kan ten goede of ten kwade beïnvloed worden. Deze groep worstelt met hun identiteit en kan moeite hebben met hun plaats in de samenleving of met de plaats van anderen in de samenleving. Op hen is de *specifieke preventieve* aanpak gericht waardoor zij weerbaarder worden tegen negatieve invloeden en radicale gedachten.

- 3) Een derde doelgroep bestaat uit al degenen die geraakt worden door negatieve ontwikkelingen die hun binding met de samenleving aan kunnen tasten. Voor deze groep moeten we de voedingsbodem voor radicalisering verkleinen. De *algemene preventieve* aanpak is op deze groep van toepassing en richt zich in principe op alle Amsterdammers en benadrukt wederzijdse tolerantie en acceptatie.

4.4 Wat gebeurt er al in het Amsterdamse hoger onderwijs?

In deze paragraaf staat centraal hoe Amsterdamse hoger onderwijsinstellingen zelf aankijken tegen de problematiek van radicalisering en op welke manieren zij daar in hun beleid op hebben geanticipeerd.

Om na te gaan in hoeverre de aanpak van radicalisering vorm heeft gekregen in het hoger onderwijs heeft de gemeente Amsterdam met meerdere Amsterdamse hoger onderwijsinstellingen gesproken. Tijdens deze gesprekken is er gekeken naar de opzet en structuur van de organisatie. Zo ligt de thematiek rondom radicalisering ofwel in de veiligheidshoek ofwel in diversiteitsbeleid. De belanghebbenden gaven een aantal aanknopingspunten voor inbedding van thema radicalisering binnen de instellingen. Alle instellingen hadden bij aanvang van deze gesprekken nog geen integrale aanpak of visie op radicalisering geformuleerd. De gesprekken hebben inmiddels wel geleid tot de agendering van het onderwerp en inventarisaties voor vervolgstappen om dit thema integraal aan te pakken of in te bedden in bestaand beleid. Hierbij is er ook gekeken naar de expertise die de Gemeente Amsterdam al heeft en hoe die raakvlakken aangewend kunnen worden bij ondersteuning van de instellingen.

4.4.1 Amsterdamse hogescholen

Stand van zaken: Bij HBO-opleidingen met onderdelen waarin de Islam of Arabisch een rol speelt, geven docenten aan dat de desbetreffende opleidingen door veel moslimjongeren als 'te vrijzinnig' worden gezien. Daardoor is er in eerdere jaren een hoge uitval van orthodoxe studenten geweest en geeft men aan dat dit soort opleidingen waarschijnlijk al helemaal niet interessant is voor jongeren die vatbaar zijn voor radicaal gedachtegoed. Vanuit de docenten met een professionaliteit inzake theologische en levensbeschouwelijke kwesties bestaat er een behoefte om eens te praten met radicale jongeren om te bezien wat voor rol zij daarin kunnen spelen. Tegelijkertijd is er behoefte om hun professionaliteit in te zetten waar het gaat om inperking van religiositeit ten gevolge van een ervaren verrechtsing van de samenleving als geheel maar ook binnen hun werkveld. Daarnaast zijn bepaalde opleidingen inhoudelijk bezig met het thema. Zo werkt de Informatiehuishouding Radicalisering samen met een aantal docenten en studenten om een aantal onderzoeksprojecten die raken aan de thematiek, tot stand te laten komen. In het algemeen onderkent men het belang van de thematiek en gaat men na in hoeverre trainingen en andere initiatieven school/ faculteitsbreed ingezet kunnen worden.

Kennis omtrent radicalisering: Het organiseren van een themabijeenkomst over radicalisering is volgens beleidsmedewerkers en opleidingsmanagers van Amsterdamse hogescholen nuttig om te peilen in hoeverre de thematiek leeft bij onderwijspersoneel. Dergelijke bijeenkomsten

zouden aanleiding kunnen geven tot het toevoegen van een structurele training *Hoe om te gaan met radicalisering* aan het huidige trainingsaanbod voor docenten en ander onderwijspersoneel. Waar men momenteel ook tegenaan loopt is zijn inofficiële huwelijken op jonge leeftijd, die al dan niet in combinatie met signalen van radicalisering, de leerveiligheid ook ten nadele kunnen beïnvloeden.

Visie op radicalisering: De mate waarin de Colleges van Bestuur een visie op radicalisering hebben ontwikkeld verschilt per instelling. Dit is een proces in ontwikkeling.

4.4.2 Amsterdamse universiteiten

Stand van zaken: De Vrije Universiteit past de preventie van radicalisering in het bestaande diversiteitsbeleid in, waarbij onder andere gefocust wordt op levensbeschouwing en culturele diversiteit. Mochten zich radicaliseringstendensen voordoen, dan is er goede samenspraak met de afdelingen facilitaire zaken (waaronder het veiligheidsbeleid valt) maar ook met het Centrum voor Islamitische Theologie. De VU heeft voorts een incidentenregistratie, waarbij protocollen worden gehanteerd voor doorverwijzing. Ook is er goed contact met de buurtregisseur voor incidenten die in en om de instelling plaatsvinden. Gelijk aan de behoeften van Amsterdamse hogescholen, zijn er themabijeenkomsten over eengerelateerd geweld en andere onderwerpen die verdieping behoeven. De Universiteit van Amsterdam benadert het thema vanuit een andere invalshoek. Momenteel werkt de UvA aan de hand van gefaseerde stappen bij incidenten of meldingen van radicalisering waarbij eerst het gesprek wordt aangegaan. In dergelijke gesprekken worden de kaders aangegeven waarin wordt benadrukt dat de universiteit een neutrale instelling is; niet wenst verbonden te worden aan een politieke zienswijze; dat de scheiding van seksen tijdens of na collegetijd noch haatzaaien getolereerd wordt en dat er niet geworven mag worden voor onwenselijke doeleinden. Volgens de UvA is de essentie dat er geen problemen worden gecreëerd door extra aandacht te genereren en onderwerpen onder een vergrootglas te leggen. Daarentegen vindt de UvA het goed om een gezonde bewustwording te creëren van maatschappij en samenleving.

Visie op en kennis omtrent radicalisering: Ondanks de goede ontwikkelingen wordt er door de VU wel geconstateerd dat er beter gestroomlijnd moet worden tussen verschillende afdelingen waar het gaat om radicalisering. Men geeft aan dat dit beter afgestemd moet worden waarbij de leidende focus niet slechts veiligheid zou moeten zijn maar diversiteit, waardoor radicalisering primair niet als risico maar als uitdaging en kans wordt geadresseerd. Er wordt momenteel in samenspraak met de IHH gekeken hoe hier vervolg aan gegeven kan worden. De Universiteit van Amsterdam geeft aan dat in gevallen van incidenten of casussen contact zal worden gezocht met de Informatiehuishouding Radicalisering voor ondersteuning. Daarnaast is de UvA bezig om een visie te formuleren op radicalisering en gaat men na welk

(onderwijs)personeel in het bijzonder baat zal hebben bij deelname aan een training over radicalisering in 2010.

4.4.3 Andere instellingen gerelateerd aan het hoger onderwijs

Instellingen die zich niet primair bezighouden met onderwijs maar wel met gerelateerde thema's komen in eerste instantie niet zo snel in aanraking met processen van radicalisering. Dat neemt niet weg dat er raakvlakken zijn waar het gaat om de voedingsbodem van radicalisering, zoals het tegengaan van vooroordelen en het bevorderen van diversiteit in het hoger onderwijs. Zo is ECHO, een landelijk expertisecentrum op het gebied van diversiteitsbeleid van onderwijsinstellingen en overheidsinstanties, bezig om een Amerikaans model waarin diversiteit wordt aangemoedigd naar de Nederlandse praktijk te vertalen en te implementeren. Waar het gaat om kennisuitwisseling is ECHO voornemens het thema radicalisering onder de aandacht te brengen tijdens de jaarlijkse ECHO-conferentie(s).

4.4.4 Conclusie huidige stand van zaken

De verkenning van de Gemeente Amsterdam heeft tot verhelderende gesprekken geleid waarin duidelijk werd wat er reeds gebeurt in het hoger onderwijs ten aanzien van het tegengaan van radicalisering. Voor de meeste instellingen was deze verkenning tevens een aanleiding om het thema op te pakken binnen de eigen instelling. Tegelijkertijd is het vermelden van een aantal initiële knelpunten waard in de formulering van een aanpak:

- Een aantal instellingen vreest dat de focus op moslimstudenten stigmatiserend kan zijn. Om stigmatisering te voorkomen kost het onderwijsprofessionals veel tijd om een brede(re) beleidsvisie op radicalisering op te formuleren.
- Een andere belemmering is het stroomlijnen van de thematiek. Onderwijsprofessionals die graag met het thema aan de slag willen gaan ervaren een discrepantie tussen de ervaringswereld van het bestuur, bewustwording van onderwijspersoneel en de daadwerkelijke leefwereld van studenten.
- Tenslotte is naar voren gekomen dat bij de beleidsuitvoering tegen radicalisering, men het niet altijd eens is met het bezigen van de term 'radicalisering' omdat het woord veel negatieve connotaties heeft.

De Informatiehuishouding Radicalisering heeft bij de gesprekken aangegeven te willen meedenken in het verhelpen van deze knelpunten.

5. Nieuwe activiteiten

Om reeds aanwezige kennis en ervaring bij elkaar te brengen wordt er in de volgende paragrafen uiteengezet op welke manier Amsterdamse hoger onderwijsinstellingen in samenwerking met de Gemeente Amsterdam de aanpak tegen radicalisering kunnen verbreden.

5.1 Wat heeft de Gemeente Amsterdam te bieden aan hoger onderwijsinstellingen

Het Meld- en Adviespunt vindt het belangrijk om knelpunten in samenwerking met hoger onderwijsinstellingen mee te nemen in de uitwerking van de aanpak. Tegelijkertijd is het belangrijk te streven naar werkbare doelstellingen, die met de onderstaande concrete werkzaamheden en activiteiten kunnen worden uitgevoerd.

5.1.1 Ondersteuning bij agendering en beleidsvorming

De Gemeente Amsterdam beschikt over veel wetenschappelijke en beleidsmatige kennis over radicalisering. Bovendien is er veel ervaring opgedaan met de uitvoering van projecten. Daarnaast beschikt de gemeente over een groot netwerk in kringen die relevant zijn voor het onderwerp radicalisering. Deze kennis en ervaring wordt actief aangeboden aan hoger onderwijsinstellingen om de problematiek te agenderen binnen de organisatie. Dit kan door middel van gesprekken, workshops, presentaties en verbindingen leggen met organisaties buiten de universiteit.

Bewustwording over het thema draagt bij aan de kennis en inzicht die nodig is bij het herkennen en duiden van mogelijke radicalisering maar ook bij het nadenken over mogelijke interventies. De verzamelde kennis wordt actief ter beschikking gesteld aan hoger onderwijsinstellingen en, waar mogelijk, aan andere partners.

5.1.2 Meld- en Adviespunt Radicalisering

Instellingen kunnen gebruikmaken van het gemeentelijke meldpunt waar professionals terecht kunnen met vragen en zorgen over individuele gevallen van radicalisering. Dit aspect staat ook bekend als vroegtijdig signaleren. De binnengekomen signalen worden besproken in het multidisciplinaire casuoverleg, waarin verschillende gemeentelijke diensten zitten. In het casuoverleg wordt het signaal vanuit verschillende invalshoeken bekeken en in zijn context geplaatst. Het doel is om een heldere probleemanalyse te maken, partners hierover te adviseren en de hulpvraag zo goed mogelijk af te handelen.

Op basis van kennis en de verzamelde informatie kan vanuit het Meld- en Adviespunt ondersteuning plaatsvinden van verschillende professionals en besturen in het hoger onderwijs. De partners uit het casuoverleg en hun netwerken worden betrokken bij de uitvoering van interventies en het verder ontwikkelen van beleid ten aanzien van het hoger

onderwijs. Het Gemeente Amsterdam kan tevens een rol spelen in de protocollen en werkwijzen van de instellingen over hoe men om kan gaan met concrete gevallen van radicalisering.

5.1.3 Trainingen

De gemeente biedt tevens trainingen aan over radicalisering aan docenten, vertrouwenspersonen en ander personeel. In de afgelopen jaren heeft de gemeente een reeks van trainingen aangeboden aan allerlei professionals in de stad. De kennis en ervaring die daaruit is opgedaan kan in aangepaste vorm worden aangewend voor trainingen aan professionals in het hoger onderwijs. In eerste instantie is dat om bewustwording over het thema op gang te brengen, maar ook om professionals handvatten te bieden om met de thematiek om te kunnen gaan.

Alle hoger onderwijsinstellingen zijn naar aanleiding van de gesprekken met de gemeente bezig om te inventariseren in hoeverre het onderwerp speelt, welke groepen getraind kunnen worden, wat de behoeftes zijn ten aanzien van de training en welke vorm het beste past bij de instelling. Ook wordt er bij een aantal relevante HBO-instellingen nagedacht hoe de training structureel ingebed zou kunnen worden in het reguliere trainingsaanbod voor hun onderwijspersoneel. Op basis daarvan kan de Informatiehuishouding Radicalisering de training toesnijden op die behoeften. Een training over hoe men met processen van radicalisering om kan gaan is belangrijk voor alle doelgroepen ten aanzien van de preventieve aanpak; voor groepen die worstelen met hun identiteit en weerbaarder gemaakt kunnen worden tegen negatieve invloeden en individuen die reeds in een proces van radicalisering verkeren. Een aantal instellingen heeft aangegeven ook themabijeenkomsten over het onderwerp te willen organiseren. De Gemeente Amsterdam kan hierbij ondersteuning bieden en informatie geven over de brede Amsterdamse aanpak.

5.1.4. Netwerken en sleutelfiguren

Daarnaast biedt de IHH ondersteuning bij het uitvoeren en ontwikkelen van projecten met zogenaamde sleutelfiguren. In de afgelopen jaren is gebleken dat veel sleutelfiguren in de stad cruciaal zijn voor allerlei organisaties en instellingen. Ook de Gemeente Amsterdam vindt het belangrijk om sleutelfiguren aan zich te binden waar het gaat om advies, ontwikkelingen maar ook mogelijkheden om mensen op een positieve manier te activeren om radicalisering tegen te gaan. Het is daarbij essentieel om een platform te ontwerpen voor sleutelfiguren, waaruit behoeften en inzichten van studenten naar voren komen. Sleutelfiguren kunnen onderwijsinstellingen maar ook de gemeente gevraagd en ongevraagd van advies voorzien over radicalisering en polarisatie in het hoger onderwijs. Onlangs is het project *Radicaal op de Weegschaal* gestart. In dit traject volgt een groep van twaalf sleutelfiguren van alle onderwijsinstellingen in Amsterdam een competentietraining waarin

sociale, intermediaire en communicatieve vaardigheden centraal staan. Daarnaast is er aandacht voor interpersoonlijke en organisatorische competenties, waardoor de sleutelfiguren meer in staat zijn een brugfunctie te vervullen tussen de hogescholen, universiteiten, de Gemeente Amsterdam, het maatschappelijke middenveld en hun eigen omgeving. Naast de training worden zij begeleid bij het organiseren van een vijftal activiteiten die betrekking hebben op het tegengaan van radicalisering, onder andere om de sociale cohesie en sociale veiligheid binnen hoger onderwijsinstellingen te versterken¹⁴. Creativiteit, input en het mobiliseren van positieve krachten staan hierbij centraal. Zowel brede groepen hoger opgeleide studenten als specifieke doelgroepen die reeds geraakt worden door negatieve ontwikkelingen worden hierbij betrokken.

5.2 De rol van hoger onderwijsinstellingen

Alle instellingen onderkennen het belang van een goede aanpak. De aanpak zelf verschilt echter per instelling door de grondslag of aard van de instelling. Hieronder wordt ingegaan op taken die zijn weggelegd voor hoger onderwijsinstellingen.

- Alle onderwijsinstellingen zijn in meer of mindere mate bezig om een visie op radicalisering te formuleren. Bij de ene instelling zal dat gebeuren middels het opstellen van een protocol voor studenten en onderwijspersoneel, bij de andere wordt gekeken vanuit welk (al dan niet bestaand) kader activiteiten tegen radicalisering georganiseerd kunnen worden. Bijna alle instellingen geven aan dat dit een tijdrovend proces is waarbij er een taak is weggelegd voor beleidsmedewerkers en de Colleges van Bestuur. Belangrijk is dat een dergelijke visie breed wordt gedragen binnen de instellingen. Op die manier kan men zich bewust worden van de problematiek.
- Van belang is dat zowel de directies, het onderwijspersoneel maar ook facilitaire medewerkers als betrokken studenten weten wat radicalisering is en hoe ze hiermee moeten omgaan als ze hiermee in aanraking komen. Het is ook van belang dat vertrouwenspersonen die zich bezighouden met signalen en klachten op het gebied van discriminatie –een belangrijke voedingsbodem voor de ontvankelijkheid voor radicalisering- meer inzicht kunnen krijgen in dergelijke processen. De praktijk wijst uit dat de vatbare studenten in kwestie niet altijd hun weg vinden naar vertrouwenspersonen en mentoren. Ook weten vertrouwenspersonen of studiebegeleiders niet altijd raad met de problematiek die zich voordoet rondom radicaliseringsprocessen en krijgen ze er moeilijk zicht op. Het is dus van groot

¹⁴ Ook uit recent onderzoek blijkt dat met name Turkse en Marokkaanse Nederlanders van de tweede generatie niet veel positiever worden over autochtone Nederlanders naarmate zij hoger opgeleid zijn. Zie bijvoorbeeld Tolsma, J. (2009) *'Ethnic Hostility among Ethnic Majority and Minority Groups in the Netherlands. An Investigation into the Impact of Social Mobility Experiences, the Local Living Environment and Educational Attainment on Ethnic Hostility'*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.

belang dat men kennis heeft over deze problematiek, maar ook over voeling en een culturele sensitiviteit beschikken om de problematiek tegen te gaan en hun functie optimaal te kunnen uitvoeren. De training die de Gemeente Amsterdam aanbiedt is een aanknopingspunt om dit verder op te pakken.

- Er zijn momenteel relatief weinig activiteiten gericht op het binden van islamitische studenten en allochtone studenten in het algemeen¹⁵. In plaats van nieuw beleid te ontwikkelen, kan men de thematiek rondom radicalisering betrekken in regulier beleid waarin er ook aandacht is voor niet-doorsnee studenten. Hierbij kan worden gedacht aan activiteiten en voorzieningen die specifiek gericht zijn op de diversiteit in studentenpopulatie om dichotoom denken tegen te gaan en het studiesucces te vergroten. Daarin passen ook verschillende meningen en ruimte voor debat. Het promoten en versterken van gedeelde waarden teneinde ruimte te creëren voor dialoog en debat, waarin ook orthodoxere visies de ruimte krijgen is dus van belang. Interreligieuze en interculturele dialoog gaat tevens segregatie tussen verschillende groepen studenten tegen. Instellingen die hier recht aan willen doen zouden om die reden een toegankelijk platform moeten bieden waarin die verschillende meningen bediscussieerd kunnen worden. Deze aspecten zijn belangrijk om de voedingsbodem voor radicalisering bij hoger opgeleide studenten tegen te gaan. Persoonlijk contact en een gevoeligheid voor culturele diversiteit zijn cruciaal bij een dergelijke aanpak.
- Aansluitend op het vorige punt is het traject Sleutelfiguren in het Hoger Onderwijs een opstapje om studenten daar de ruimte voor te geven. De ervaring van de Gemeente Amsterdam leert dat een *peer-education* effectief is. Dit betekent dat de studenten in kwestie met raad en daad terzijde worden gestaan door individuen die hun leefwereld begrijpen en op die manier een brugfunctie kunnen slaan tussen gescheiden werelden. Het is belangrijk dat hoger onderwijsinstellingen ook aan deze specifieke groep een platform kan bieden en tegelijkertijd actief meedenken over ontwikkelingen hieromtrent.
- Veel hoger onderwijsinstellingen hebben aangegeven (theoretische) kennis over radicalisering reeds in huis te hebben en zouden graag bezien op welke wijze deze kennis breder benut zou kunnen worden. Een expertisegroep met kennis over radicalisering is een mogelijkheid om dat te bereiken. Zo'n expertisegroep zou op regelmatige basis samen kunnen komen om te overleggen waar het gaat om ontwikkelingen of incidenten die wijzen op radicalisering of de preventie daarvan. Op

¹⁵ Baten, J. et al. (2007) *Aandacht voor allochtone studenten in het hoger onderwijs*. Den Haag: Inspectie van het Onderwijs.

deze manier kan de eigen instelling voorkomen dat studenten zich vervreemden en kan de expertisegroep ook besturen en het onderwijspersoneel hierover adviseren.

6. Activiteitenplanning

Deze aanpak biedt de Gemeente Amsterdam en partners zoals Amsterdamse hoger onderwijsinstellingen nieuwe kansen om radicalisering in de stad tegen te gaan. Bestaande en nieuwe manieren om de aanpak tegen radicalisering in het hoger onderwijs te vorm te geven kan de brede preventieve aanpak tegen radicalisering creatieve impulsen geven. Ook geeft het studenten de ruimte en mogelijkheden om te kunnen floreren, besturen een dieper inzicht in wat er speelt binnen hun instellingen en professionals de handvatten om nieuwe uitdagingen in hun werkveld adequaat het hoofd te bieden. Om dit te kunnen bereiken stelt de Gemeente Amsterdam de volgende stappen voor.

2009 – Bewustwording, agendering & gezamenlijke aanpak – IHH

De Informatiehuishouding Radicalisering heeft zich ten doel gesteld om in 2009 een plan van aanpak te formuleren. Ook zijn er gesprekken gevoerd met alle hoger onderwijsinstellingen om te verkennen wat er reeds wordt gedaan tegen radicalisering en wat nog nodig is.

2010 – Training “Omgaan met radicalisering” – IHH

Trainingen over radicalisering aan professionals zijn cruciaal gebleken in de Amsterdamse aanpak. In eerdere trainingen is menigmaal de vraag gesteld waarom niet meer Amsterdamse professionals een dergelijke training hebben ontvangen. De gemeente vindt het belangrijk dat ook professionals in het hoger onderwijs zich kunnen voeden met informatie en know-how over radicalisering. Om die heeft reden heeft Adviesbureau Praktica in samenwerking met de gemeente een training ontwikkeld voor professionals die werkzaam zijn in het Amsterdamse hoger onderwijs. In 2010 wordt deze training uitgevoerd. Eerdere trainingen aan Amsterdamse professionals zijn geëvalueerd en terug te lezen op www.eenveiligamsterdam.nl.

Doorlopend – Meld- en adviespunt Radicalisering – IHH

In de afgelopen jaren heeft de Informatiehuishouding Radicalisering veel geïnvesteerd in contact met professionals, zodat elke Amsterdamse professional die mogelijk in aanraking komt met radicalisering, bekend is met het Meld- en adviespunt Radicalisering voor advies en ondersteuning. Het contact tussen hoger onderwijsinstellingen en de gemeente wordt uitgebreid zodat allen in partnerschap tegen radicalisering kunnen optrekken.

2009 – Uitvoering traject “Radicaal op de Weegschaal” – IHH ism Ttifcompany

Twaalf studenten van verschillende HBO en WO-instellingen in Amsterdam worden gedurende een periode van één jaar getraind en voorbereid op een vijftal te organiseren activiteiten op hogescholen en universiteiten in Amsterdam. Alle activiteiten die de studenten organiseren zijn erop gericht om radicalisering tegen te gaan en positieve krachten te mobiliseren. De studenten fungeren verder ook als klankbord voor de Gemeente Amsterdam

en hun eigen onderwijsinstelling op het terrein van radicalisering. Daarnaast krijgen zij de mogelijkheid om hun enthousiasme in te zetten in de maatschappij en een bijdrage te leveren aan hun eigen leeromgeving.

2009 – 2010 Stroomlijnen visie en aanpak radicalisering – VU

De VU heeft aangegeven dat er het een en ander gestroomlijnd kan worden waar het gaat om het preventief tegengaan van radicalisering en daadwerkelijke gevallen van radicalisering. Momenteel wordt er intern gekeken hoe de VU beter zicht kan krijgen op de problematiek en waar nodig, tegen kan gaan. De Informatiehuishouding Radicalisering ondersteunt hen daar waar nodig.

2009 – Expertisegroep radicalisering – VU

De VU is van mening dat men voldoende kennis in huis heeft om op een adequate manier om te gaan met gevallen van radicalisering of de preventie daarvan. Vanuit die gedachte is men gestart met een expertisegroep radicalisering, waarbij verschillende professionals van de VU van gedachten kunnen wisselen of problemen op kunnen lossen die raken aan radicalisering.

2009 – Inventarisatie behoeften Schools– Werkgroep Diversiteit INHolland

De werkgroep Diversiteit van INHolland heeft aangegeven dat radicalisering een punt van aandacht is. De werkgroep Diversiteit en verschillende Schools van INHolland zijn in 2009 nagegaan waar behoefte aan is waar het gaat om kennis over radicalisering. In 2010 wordt er gevolg gegeven aan deze inventarisatie. De training radicalisering kan aan deze behoefte worden aangepast, evenals themameetings over het onderwerp.

2010 - 2011 Inbedden training radicalisering in structureel trainingsaanbod personeel - HvA

De Hogeschool van Amsterdam biedt haar personeel structureel trainingen aan om hun kennis en kunde op peil te houden. In de gesprekken met de HvA is naar voren gekomen dat de training die de gemeente aanbiedt, op termijn ingebed kan worden in het structurele aanbod voor personeel bij voldoende animo.

2009 – 2010 Opstellen visiedocument – UvA & HvA

De UvA en de HvA willen hun zienswijze met betrekking tot radicalisering in een notitie/visiedocument verwerken, in plaats specifiek beleid daarop te maken. In de op te stellen notitie voor personeel en studenten, geeft de UvA aan wat wel en niet kan binnen de instelling, en hoe men adequaat kan reageren in gevallen van (potentiële) radicalisering.

2010 – Themameetings over radicalisering – UvA

Met name naar aanleiding van lezingen van studentenvereniging al-Furqan in 2009 is gebleken dat de UvA het belangrijk vindt dat zowel het personeel als de studenten op de hoogte zijn wat ze kunnen doen in gevallen van mogelijke radicalisering. Mede daarom gaat

Gemeente Amsterdam
Bestuursdienst

men momenteel na welk personeel deel zou kunnen nemen aan de training die de Gemeente Amsterdam aanbiedt aan hoger onderwijsprofessionals.

7. Samenvatting

Het Amsterdamse beleid tegen radicalisering is al in verschillende relevante sectoren zoals het welzijn, primair en voortgezet onderwijs en de hulpverlening tot ontwikkeling gebracht. De gemeente werkt stadsbreed met organisaties en individuele professionals samen om het probleem van radicalisering vroegtijdig te signaleren en preventief beleid te ontwikkelen. Tegelijkertijd is de gemeente constant bezig om *good practices* tegen radicalisering toe te passen op andere werkvelden om zo de aanpak tegen radicalisering te verbreden. Een dergelijk werkveld is het hoger onderwijs in Amsterdam.

Een belangrijk doel van de Gemeente Amsterdam is het stimuleren van de bewustwording met betrekking tot de problematiek van radicalisering. Voor hoger onderwijsinstellingen is van belang om te realiseren dat er sprake kan zijn van vatbaarheid voor radicalisering en vervreemding onder groepen hoogopgeleide moslims en daarop te anticiperen door een visie en protocol hiervoor te formuleren.

Daarnaast zijn trainingen van belang gezien de algemene onbekendheid van professionals met dit fenomeen. Uit de voorgaande jaren is gebleken dat men niet goed raad weet met de problematiek wanneer er signalen zijn die duiden op processen van radicalisering. De IHH heeft om die reden trainingen ontworpen om professionals handvatten te bieden en om er op een professionele manier mee om te gaan.

Een ander doel behelst de bekendheid van professionals in de stad met het gemeentelijke Meld- en Adviespunt Radicalisering. Alle professionals in de stad, inclusief professionals in het hoger onderwijs zoals leidinggevend, docenten en vertrouwenspersonen kunnen voor vragen en advies terecht bij het Meld- en Adviespunt Radicalisering.

Het betrekken van sleutelfiguren is tevens cruciaal bij het tegengaan van radicalisering. Onder andere via sleutelfiguren wordt de problematiek bespreekbaar gemaakt en wordt op basis van ervaringen en kennis van radicalisering en polarisatie preventief beleid ontwikkeld en uitgevoerd. Ook kunnen sleutelfiguren de instellingen en de Gemeente Amsterdam voeden met ontwikkelingen op dit gebied. Maatschappelijk actieve studenten en studentenverenigingen kunnen hier binnen onderwijsinstellingen een versterkende rol in spelen.

Met het sleutelfigurentraject, de trainingen en de ondersteuning ontstaan er veel mogelijkheden voor samenwerking met hoger onderwijsinstellingen. Op deze manier kunnen de Gemeente Amsterdam, de instellingen en alle andere betrokkenen in het hoger onderwijs samen optrekken in het tegengaan van radicalisering.